ničenu moć, ako se samo njom poslusložimo. Mi možemo Boga — moliti. Molitva, to je naša poluga, koja je daleko snažnija nego li ona, kojom je Arhimed hotio da digne u zrak čitavu zemlju. Dvanaest je apostola u ime Kristovo svladalo staro poganstvo. Zar je danas Krist mrtav? »Isus Krist jučer je i danas isti i u vijeke« (Žid. 13, 8). Treba opet Krista unijeti u javni naš život. »Njemu valja vladati« (1 Kor. 15, 25) u obiteljima, parlamentima, po tvornicama, uredništvima, svagdje. To će i biti, ako Evropa i svijet prihvate socijološke nauke, dogme i moral rimokatoličke Crkve.

A.

Pozitivizam — izvor modernih zabluda

Da odmah kažem, što hoću: nije mi namjera pisati povijest pozitivizma uopće, niti crtati život glasovitog Francuza, čije nam ime dolazi na pamet, kadgod se sjetimo pozitivizma. Comte (1798 — 1857) podao nam je svojim djelom »Cours de philosophie positive«, koje je izašlo u Parizu 1830 — 1842. u šest svezaka, sistem pozitivizma, od kojega je učinio i »vjersku« sljedbu, koja je u mnogočem oponašala uredbu katoličke Crkve. Tko želi svestrano upoznati život i djelo ovoga filozofa i povijest pozitivizma u prvim decenijima nakon smrti njegova utemeljitelja, njega upozoravam na dvije opsežne študije oca Hermana Gruber D. I., koje su izišle u »Stimmen aus Maria — Laach« (1.) Ergänzungsheft 45: August Comte, der Begründer des Positivismus. 2.) Ergänzungsheft 45: Der Positivizmus vom Tode August Comte's bis auf unsere Tage 1857 — 1891.) O prvoj študiji izjavio je sam Laffitte, nasljednik Comteov, da je najbolji prikaz pozitivizma — le meileur resume qui existe jusqu' a present de la doctrine positiviste (Revue occidentale, Organe du Positivisme, 1cr Ianv. 1890).

Moja je namjera, promatrati temeljni princip svakoga pozitivizma u odnosu prema filozofiji i teologiji, t. j. u njegovim posljedicama za naravnu i svrhunaravnu znanost. Kazao sam »svakoga« pozitivizma, jer se na istom temeljnom načelu mogu osnivati razni sustavi, kaošto su uistinu bili, a i sada su raznoliki pozitivistički sustavi. Zbiljski sustavi ne obuhvaćaju uvijek sve posljedice, koje su u načelu sadržane. Ali iz toga ne slijedi, da je dovoljno promatrati samo nauke, koje su iz načela već izveli, nego treba istraživati sve. Istina je, da je ovo potonje istraživanje »apstraktno«, ali je i to istina, da je apstraktna znanost prava znanost, kojom se najviše približujemo nepromjenljivomu vječnomu znanju Božjemu.

Temeljni je princip svakoga pozitivizma: »Samo to i samo toliko znademo, koliko smo iskusili, bilo sami bilo drugi«. Pozitivizam je »nazor, da filozofijska spoznaja ne može segnuti izvan iskustvenih granica«, kaže Zimmermann (Uvod u filozofiju, Zagreb 1922, 90). U istom smislu opredjeljuje Klimke (Institutiones historiae philosophiae, Romae 1923, vol. 2, 162) pozitivizam kao »filozofiju, koja uči, da su jedini temelj i predmet znanstvene spoznaje činjenice vanjskoga i unutarnjega iskustva, t. j. da ne možemo ništa drugo spoznati doli ono, što je predmet iskustva«. Budući da pozitivizam niječe bitnu razliku između sjetila i razuma, Mercier (Criteriologie generale, ed. 8, Louvain 1923, 293) označuje kao temeljnu nauku pozitivizma: »Samo je sjetilno predmet spoznaje — Le sensible seul est objet de connaissance: telle est la doctrine fondamentale du positivisme«. I Eucken (Die Lebensanschaungen der grossen Denker[18], Berlin 1922, 506) smatra jezgrom pozitivizma: »die strenge Einschränkung des Denkens und zugleich des Lebens auf das Positive, d. h. auf die Welt der unmittelbaren Wahrnehmung und Erfahrung Verfehlt scheint alles Unternehmen, hinter dies Gebiet zurückzugehen und seinen Befund anderswoher zu erklären, nicht minder verfehlt ist alle Richtung des Handelns darüber hinaus«. Külpe promatra pozitivizam više sa metafizične strane, te zove jednim imenom »pozitivizam« sve filozofijske sustave, koji zabacuju metafiziku i ne priznaju drugoga izvora našega znanja osim iskustva. Zato smatra Hume-a ocem pozitivizma (Einleitung in die Philosophie[10], Leipzig 1921, 27), a njegovu nauku ovako kratko prikazuje: «Nach seiner Auffassung haben alle Begriffe nur insofern einen gültigen Inhalt, als sie sich auf die Erfahrung zurückführen lassen. Die metaphysischen Begriffe einer unkörperlichen Substanz, einer objektiven Kausalität u. a. sind nach Hume nur in dem Umfange verständlich und berechtigt, in welchem sie gewisse Tatsachen des Bewusstseins ausdrücken«. I doista se ova Hume-ova nauka potpunoma slaže s onom, koju sam Comte označuje i postavlja kao temelj svoje filozofije. On kaže na početku svoga glavnoga djela (Cours de philosophie positive): »Tous les bons esprits repetent, depuis Bacon qu' il n' y a des connaissances reelles que celles qui reposent sur des faits observes«. A isto opetuje na svršetku: »Toute proposition qui n'est pas finalement reductible a la simple enonciation d' un fait particulier ou general, ne saurait offrir aucun sens reel ou intelligible«.

Kratak je ovaj temeljni princip, ali pun najdalekosežnijih posljedica, koje lišavaju ljudski duh najdragocjenijih dobara te ga bacaju u agnosticizam glede onih spoznaja, za kojima duša naša teži svim svojim silama.

Uvjeravaju nas **pozitiviste**, da ne možemo znati doli ono, što možemo iskusiti. Dosljedno **moraju kazati, da možemo spoznati samo pojedine događaje ili skupove**, jer iskusiti možemo samo to, što postoji, a ovo je samo pojedinačno ili skup pojedinačnih događaja. Iz ovoga nužno slijedi nominalistički ili konceptualistički nazor o vrijednosti općenitih pojmova. Za pozitiviste općeniti pojmovi nemaju realne vrijednosti, nego su ili puka imena bez ikojih pojmova, koje bi označivali (nominalizam), ili su prazni pojmovi, kojima ništa u stvarima ne odgovara (konceptualizam). Doista je i Taine (1828 - 93.) u svom duhovitom djelu »De l' Intelligence« (1872) došao do zaključka, da su općenite ideje samo imena. Niti je mogao doći do drugoga zaključka, premda se pravom divi Mercier njegovoj teoriji, koju smatra »duhovitom — Theorie ingeniuse« (Criteriologie[8], 298). Na temelju pozitivizma nije moguće sagraditi realizam u znanosti. Niti je bio sretnije ruke najslavniji logičar pozitivizma John Stuart Mill (1806 - 73). Njegovo je djelo »A system of Logic« (1843) najbolja obrana pozitivizma, prema Mercier-u (Criteriologie[8], 314): »Nous ne croyons pas que l' on ait rien ecrit de plus vigoureux ni de plus complet en faveur du positivizme«. Polazeći sa pozitivističkog načela, da u nama ne postoji apstraktivna sila, koja bi se bitno razlikovala od osjeta te bi stvarala općenite pojmove, dosljedno ne priznaje ni ovih. Zato mu ne mogu služiti ni za rješavanje onoga središnjega problema svake filozofije: »Odakle općeniti t. j. nužni i nepromjenljivi sudovi?« Tako ne nalazi drugoga odgovora na ono pitanje, nego ovaj: svi općeniti sudovi, ne izuzev ni prvih, među kojima je i načelo protivurječnosti, samo su generalizacija iskustvenih činjenica, općenite kratke formule, kojima si bilježimo mnogostruko iskustvo; nužnu i općenitu vrijednost mi im pridjevamo samo zato, jer nijesmo još nikada iskusili protivni slučaj. Ali tako Mill ne rješava nego niječe problem, koji time ne gubi svoje opstojnosti, nego traži rješenje na drugom temelju nego li je onaj pozitivizma.

Znanstveni sudovi jesu općeniti u pravom smislu. Pozitiviste ovo u teoriji poriču, ali u praksi priznaju. Da dva atoma vodika sa jednim atomom kisika sačinjavaju jednu molekulu vode (H2 O), to je i za pozitiviste zakon, o čijoj vrijednosti za sva mjesta i sva vremena oni ne dvoume, niti bi vjerovali onomu, koji bi tvrdio, da je on iskusio protivno. Ali da netko nije mogao ili da ne će moći iskusiti protivno od onoga, što su sami iskusili, to ne mogu znati iz iskustva, jer iskustvo kao takvo kaže samo, što je bilo, a ne što nije moglo biti, niti što će biti, niti što ne će biti. Tko na temelju iskustva tvrdi o nečemu, da je nemoguće, da je bilo ili da jest ili da će biti, očevidno pretpostavlja općenite principe, koji nijesu iskustvene naravi. Bez ovih Principa nemoguća je znanstvena indukcija, a bez ove neostvariva

je lijepa zadaća, koju svakoj pravoj znanosti postavlja Comte na koncu svoga glavnoga djela (Cours de philosophie positive): »Voir pour prevoir, tel est le charactere permanent de la veritable science«, znanost ne može gledati u budućnost na temelju samoga iskustva, bez pojmova i sudova u pravom smislu općenitih. To vrijedi ne samo za prirodne znanosti, nego i za znanost o mišljenju ili za logiku.

Na pozitivističkom temelju nemoguće je izgraditi logiku, koja bi imala općenitu i nužnu vrijednost. Iskustvo u području mišljenja istotako kaošto kod prirodnih događaja, spoznaje samo to, što postoji, dakle samo pojedine misli ili njih skupove. A iz toga, što je netko iskusio posebni vez između nekih misli, ne može znati, niti da li je ovaj vez i prije postojao i drugdje niti da li će i ostati. Pa ipak i pozitiviste svagdje pretpostavljaju, da misaoni zakoni vrijede uvijek i svagdje te poriču ispravnost protivnog mišljenja. I ako zaziru od stare »školske« logike, to ipak misle, da je njihova logika prava i zahtijevaju, da je priznaju i prihvate svi, a da ne pitaju, da li druge iskustvo nuka na drugo mišljenje. I u toj stvari opažamo jasno opreku između teorije i prakse, između onoga, što za se traže i onoga, što drugima dozvoljavaju. Pozitiviste služe se »starom« logikom i »starom« općenitošću i postavljaju sigurne nauke, općenite i nužne sudove, koje bi morali priznati i oni, čije im je iskustvo nepoznato; a protivnicima poriču isto pravo.

O znanstvenom karakteru matematike pozitiviste ne dvoume. Već je Hume (»l' initiateur du positivisme moderne«, kako ga zove Mercier, Criteriologie[8], 307) dao matematici privilegovani položaj među znanostima, a Comte je smatra na koncu svoga »Cours-a« idealom znanosti. Ipak je Comte ne izuzima, kad postavlja (Cours VI.) svoj temeljni princip, da se mora svaki sud, pa i apriorni zaključak, napokon osnivati na jednostavnom iskustvu. Najistaknutiji engleski pozitiviste ovaj temeljni princip i izrijekom primjenjuju na matematiku, osobito Mill i Spencer. Što ne izuzimaju matematike, to je dosljedno. Ali nijesu si dosljedni u tom, što od svih zahtijevaju, da priznaju istu matematiku, koju sami prihvaćaju, premda na temelju samoga iskustva ne mogu znati, da li nije moguća druga matematika bilo u drugo doba ili na drugom mjestu.

Na pozitivističkom temelju nemoguća je i svaka znanstvena etika, jer nema etike bez moralnih zakona, a ovi su nepoznati onomu, koji nema druge spoznaje do iskustva. Ova nemogućnost vrijedi i za individualnu i za socijalnu etiku i naravno pravo. Utilitarizam, pod kojim se god imenom preporučivao, nema one stalnosti i nepromjenljivoti, koju iziskuje moralni red. I u ovom pogledu nema dosljednosti kod pozitivista; drukčija teorija, drukčija praksa. U teoriji ona promjenljivost i nestalnost, koja je nužno

skopčana s načelom utilitarizma »čini to, što je korisno po tebe ili po zajednicu, a čuvaj se onoga, što škodi«; a u praktičnom životu priznaju i pozitiviste nad sobom zakon, kojemu se moraju pokoravati i onda, kad ne vide nikakve koristi, a osobito traže ovo od drugih. Niti pripisuju ovu stalnost i općenitu valjanost moralnim zakonima samo za sadašnje doba, nego i za svu budućnost. Bjelodano je, da u tom više znadu i tvrde nego li im kaže iskustvo. I Comteova vjerska organizacija nemoguća je na temelju samoga iskustva, bez »dogmi«, i ako neobjavljenih bez auktoriteta, koji opet ne može voditi svrsi, ako nema nepromjenljivoga nužnoga moralnoga reda.

Pozitivistička temeljna nauka onemogućuje najposlije i kraljicu svih znanosti — metafiziku. Kraljica je ona svih znanosti, jer ona rješava najopćenitija i najdublja pitanja, na koja druge znanosti ne daju nikakav odgovor: što znače pojmovi biće i ništa, jedinstvo i mnoštvo, dobro i zlo, istina i laž, supstanca i akcidens, kakvoća i kolikoća, uzrok i učinak, tvar i lik, svrha i zakon, pravilno i slučajno, nužno i slobodno, živo i neživo, tijelo i duh, vremenito i vječno, ograničeno i neograničeno, Stvoritelj i stvor. Sve su to pitanja, na koja nam samo iskustvo ne može dati odgovor. Za pozitiviste su ovi pojmovi bez valjanog sadržaja. Sa Hume-om, kojemu su metafizični pojmovi netvarne supstance, objektivne uzročnosti i dr. samo u toliko razumljivi i opravdani, u koliko izrazuju neke činjenice osobnoga iskustva, slaže se potpunoma i Comte, koji veli (Cours I.) za pozitivističku filozofiju, da smatra ispraznim i apsolutno nemogućim svako istraživanje takozvanih uzroka, bilo prvih bilo posljednjih. Zato se sve tumačenje fenomena sastoji u analiziranju ili opisivanju, a ne u traženju i navađanju uzroka »Chacum sait en effet que dans nos explications positives, meme les plus parfaites, nous n'avons nullement la pretention d'exposer les causes generatrices des phenomenes... mais seulement d'analyser avec exactitude les circonstances de leur production et de les rattacher les unes aux autres par des relations normales de succession et de similitude«. Ovu nauku o nespoznatnosti uzroka i naravi stvari prihvaćaju bezbrojni drugi filozofi, ne samo oni, koji se priznaju učenicima Comteovim, kaošto Littrè i Mill, nego i drugi, koji kažu, du su samostalno došli do pozitivizma, kaošto Spencer, koji svoju filozofiju niti ne zove pozitivizmom nego »agnosticizmom«. Pozitivizmom odiše i ona izreka Paulsenova (Einleitung[11], 145), da je supstanca ili bit »ein gänzlich unbekanntes Irgendetwas«, ili (147) »ein Wirklichkeitsklötzchen«. Pozitivizam je i Wundt-ova filozofija, prema kojoj je ne samo duh nego i tvar samo »ein Hilfsbegriff« (Grundriss der Psyhologie[6], 380). Aktualizam, koji zastupa Wundt i uopće savremena bezvjerska filozofija, nije drugo nego pozitivizam ili agnosticizam.

Ali **ljudski se duh ne može odreći težnje za metafizikom**, kolikogod pozitiviste govorili, da se odriču metafizike i da je nastupilo u povijesti roda ljudskoga pozitivističko doba. Makar oni preporučivali »die strenge Einschränkung des Denkens und zugleich des Lebens auf das »Positive«, d. h. auf die Welt der unmittelbaren Wahrnehmung und Erfahrung« (Eucken, Die Lebensanschaungen der grossen Denker[19], 506), ipak i sami teže za spoznajom metafizičnoga svijeta. Ona pitanja stavljaju, ali kažu, da nema na njih odgovora. Bježe od metafizike, pa ipak se njome služe na svakom koraku. Čitav je pozitivizam sagrađen na metafizičkim pretpostavkama. Tako je metafizička pretpostavka, da je ljudski duh uvijek i svagdje isti i da je ono, što je sada nemoguće, bilo i prije. Bez metafizike o ljudskom duhu i ljudskoj naravi nema nikakva smisla niti ona Comteu toli omiljela razdioba i ljudske i individualne povijesti na teološko, metafizičko i pozitivističko doba (Cours I.) Bez metafizike ne može se ništa znati o prošlosti niti o susljednosti i identičnosti, niti kod drugih niti kod svoga vlastitoga »ja«. Bez metafizike nema smisla ni kazati, da postoji nešto nepoznato. Zato ima pravo Külpe, gdje s pozitivistima poistovetuje one, koji zabacuju metafiziku. (Einleitung[10], 28). Ali možda je ipak najbolji onaj Spencerov izraz »agnosticizam«.

Nije teško uvidjeti, da se agnosticizam protivi najdubljim težnjama ljudske naravi i da onemogućuje pravu sreću. Ljudski duh ne može se oteti pitanjima metafizičkoga značaja o uzroku i svrsi i zakonu svoga vlastitoga bića i drugih stvari, s kojima stoji u mnogostrukom odnosu. Uvijek će ostati istinita ona riječ Aristotelova (Metaphys. 7, 1): »Onda mislimo, da znademo nešto o stvarima, kad znademo, što su... Ono, što je uvijek bilo i što je sada i što će uvijek biti predmet istraživanja, to je pitanje, u čemu se sastoji bit ili supstanca«. A pozitivizam na ovo pitanje nema nikakva odgovora niti ga uopće traži. Zato pozitivizam ostavlja srce ljudsko nemirno i nezadovoljno, rastrgano dvojbama, kojih se ne može riješiti.

Pozitivizam nije i ne može biti prava filozofija. Kriva je njegova temeljna pretpostavka, protivi se praktičnomu misaonomu životu, protivi se napokon i težnji za srećom.

Takva filozofija očevidno ne može služiti kao podloga teologije, ne može biti »ancilla theologiae«, nego je onemogućuje. Što Comte izdaje djelo s naslovom »Systeme de Politique positive ou Traitè de Sociologie, instituant la Religion de l' Humanitè« (4 vol. Paris 1851 — 54), a drugo djelo s naslovom »Catechisme positiviste ou Sommaire Exposition de la Religion universelle« (Paris 1852), to moramo imati na pameti, da podmeće riječima »vjera« ili »religija« »katekizam« itd. posve drugi smisao, nego one imaju za teistu. Kakav »bog«, takva »vjera«, a »bog« poziti-

vizma nije Bog, nego »čovječanstvo«; zato i pozitivistička »vjera« nije Vjera. Pozitiviste rado upotrebljavaju kršćansku terminologiju, ali u posve drugom smislu. Tako su utrli put »modernizmu«, kojega je raskrinkao i osudio Pijo X. (Encyclica »Pascendi« 1907).

Pa ipak **pozitivizam ima mnogo pristaša,** tako te se Donat (Critica[4], 153) ne žaca nazivati ga »magna nostrae aetatis haeresis«, **krivovjerstvo našega vremena.** Kaošto »modernizam«, tako je i »laicizam« u najužoj vezi s pozitivizmom. Kao ustuk proti laicizmu ustanovio je Pijo XI. svetkovinu Krista Kralja.

Temeljni princip pozitivizma »da mogu biti o nečemu siguran, moram to iskusiti« **broji mnogo pristaša i među onima, koji ne će da budu pozitiviste, ali u praktičnom životu ravnaju se prema njemu, pače i mnogi od onih, koji stoje na zamjernoj moralnoj visini. Pozitivizam je izvor mnogih poteškoća, koje imaju sami i koje zadavaju drugima.** Već sv. Toma apostol imao je ovu pogrešku, kad nije htio vjerovati, da je Isus uskrsnuo od mrtvih, ako sam ne položi ruke svoje u Njegove presvete rane. Isus opomenu njega i sve njemu slične: »Blago onima, koji nijesu vidjeli, a ipak vjeruju«. Mnogi bi htjeli vidjeti svoj napredak bilo u naravnom bilo u svrhunaravnom pogledu; inače ne mogu vjerovati, da su napredovali. Htjeli bi nešto poduzeti, ali ne vjeruju, da će im poći za rukom, jer ne vide odmah uspjeh. Pozitivističko načelo »da mogu vjerovati, moram vidjeti«, napunja srce nezadovoljstvom i lomi mu krila i poduzetnost. Prema istom načelu prosuđuju i druge. Ne vjeruju, da su napredovali, ako sami ne vide. Ne vjeruju, da će biti koristi od tuđih poduzeća, dok sami ne vide korist. Ne vjeruju, da će biti koristi od naredaba i zakona, ne samo svjetovnih nego i crkvenih, ako sami ne vide. Nije dosta pozitivisti, da sam stenje i očajava, nego i druge muči svojim beznadnim pesimizmom.

Pozitivizam zazorno djeluje, gdjegod ga susrećemo. On očajava kod traženja istine; to je »agnosticizam«; on uništuje poduzetnost, zato bi se mogao zvati »defetizam«; on zasljepljuje oči, da ne vide nego zlo, zato je »pesimizam«.

Nije istina, da pozitivizam poštuje činjenice, nego im oduzima čast, jer im pripisuje laž. Činjenice, koje su predmet iskustva, kazuju, da je ono, što smo iskusili, moglo biti i da je apsolutno moguće; ali iz toga, što nešto nijesmo iskusili, ne slijedi, da ne može biti; činjenice ne kazuju, što ne može biti. **Pozitivizam osniva se na onom sofizmu, koji se u logici zove »fallacia consequentis«,** krivi oblik hipotetičkoga silogizma: »Ako nešto mogu iskusiti, ono postoji; dakle što ne mogu iskusiti, to ne postoji«. Ovaj zaključak ne slijedi, kaošto se jasno vidi u drugom sličnom silogizmu: »Ako tko spava, ne čita; dakle tko ne čita, spava«. Neopravdan je ovaj zaključak, jer tko ne spava, može se i nečim drugim baviti nego li čitanjem.

U tom da se pozitivizam osniva na sofizmu krivog hipotetičkoga silogizma, dijeli sudbinu mnogih drugih krivih sistema, koji imaju zvučna imena, kaošto darvinizam i kantizam.

Bilo bi zanimivo, istraživati sve važnije krive sustave, na kojim sofizmima počivaju; ali ovo opsežno pitanje ne može biti skolij kratkoga prikaza o pozitivizmu. Upozoriti na najdalekosežnije posljedice za znanost i vjeru, teoretski i praktički život, to je bila svrha ovih redaka o onom zamamljivom principu: »Nema sigurnog znanja bez iskustva« ili »iskustvo nada sve«. Ovaj je princip smrt svake znanosti i ubilac sretnoga života.

Franjo Šanc D. I.

Na izvoru života

1. Pojave u Francuskoj.

Razvitak borbe oko Action francaise ne smije proći mimo nas neopaženo. No slabo bismo se okoristili događajima, i pokazali usto malenu i sitnu dušu, kad bismo se lakoumno ili čak farizejski sablaznili o djelomični neposluh francuskih katolika. Učinit ćemo bolje, ako tom zgodom osvijetlimo i produbimo jednu važnu točku našeg katoličkog života.

Presuda Rima morala je u nutrini mnogog vjernika izazvati pravu i vrlo bolnu duševnu tragediju. Mnogom Francuzu katoliku čini se današnja republikanska forma vladavine u biti svojoj loša i bezbožna. Rodila se iz liberalizma i bezbožnog individualizma i s njim je kroz sve faze svog opstanka ostala najtjesnije povezana. Čitav službeni aparat, sve javne institucije, a napose školstvo tako je udešeno i upravljeno, da podržava bezbožni duh. Vladajuća klika hoće da si osigura glasove, ali zato najprije treba da zarobi duše izbornika. u tu svrhu ona je stvorila, kroz decenije usavršivala i ustrajno izvađala paklenski plan, da uštrca »pravi republikanski duh« u kosti francuskog naroda. Srčika cijelog sistema je pokvarena i trula. I za te katolike najveća od svih iluzija jest nada, da bi se republika ipak jedamput mogla izmiriti s Crkvom. Do moralne i religiozne obnove francuskog naroda nema drugog puta nego srušiti Moloha republike. Svaki drugi pokret je beskoristan, zato lozinka: politique d' abord t. j. kraljevstvo najprije.

Kako ovi ljudi s jedne strane u republici vide vrelo svega zla, tako im je na drugoj strani kraljevstvo ideal, koji inkarnira u sebi sve, što im je milo i sveto: Slavnu prošlost, sretnu budućnost, sve uvjete za bujniji i snažniji rascvat francuskog nacionalnog ženija.